

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์

อัสวเดช สละอวยพร, วท.ม.^{1*}

นฤมล จันทร์สุข, ค.ศ.¹

มณี ศีประสิทธิ์, พย.ม.¹

(วันที่ส่งบทความ: 21 มีนาคม 2565; วันที่แก้ไข: 15 มิถุนายน 2565; วันที่ตอบรับ: 28 มิถุนายน 2565)

บทคัดย่อ

ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมมีแนวโน้มสูงขึ้น การขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพอาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคม และวงการวิชาชีพ การวิจัยกึ่งทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ผู้เข้าร่วมการวิจัย คือ ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ประกอบด้วยการทำกิจกรรม 8 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที เป็นระยะเวลาต่อเนื่องกัน 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล เก็บรวบรวมข้อมูลแบบออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เชิงพรรณนา และการทดสอบค่าที่แบบสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกัน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 หลังการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ($M = 103.60, SD = .81$) สูงกว่าก่อนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ($M = 58.73, SD = .96$), $t(35) = 13.47, p < .05, d = 0.52$ ข้อเสนอแนะ ควรมีการนำโปรแกรมนี้ไปใช้กับนักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปี เพื่อเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: คุณธรรมจริยธรรม, นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต, การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง, แอปพลิเคชันไลน์

¹ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ชัยนาท คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

* ผู้ประสานรับทราบ: อัสวเดช สละอวยพร, อีเมล: atsawadej11@hotmail.com

The Development of Desired Moral and Ethical Characteristics among Second-Year Nursing Students Through Parental Engagement Using the Line Application Program

Atsawadej Salaauporn, M.Sc.^{1*}

Naruemon Jansook, Ph.D.¹

Manee Deprasit, M.N.S.¹

(Received: March 21th, 2022; Revised: June 15th, 2022; Accepted: June 28th, 2022)

Abstract

Moral and ethical problems in society tend to be increasing. Lack of morals and ethics, both personally and professionally, can have detrimental effects on one's self, society, and the profession. This quasi-experimental research's objective was to compare the desired moral and ethical characteristics of second-year nursing students before and after engaging with their parents using the Line application program. The research participants were 36 parents of second-year students in a Bachelor of Science in Nursing program. The intervention instrument was the Program to Develop the Desired Moral and Ethical Characteristics among Nursing Students Through Parental Engagement Using the Line Application Program. The program consisted of eight activities which lasted 30 minutes each and were delivered once a week for eight consecutive weeks. Data were collected online using the Desired Moral and Ethical Characteristics of Nursing Students Questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics and dependent t-tests. The results showed that the overall mean scores for the desired moral and ethical characteristics of the students after engaging parents in the program ($M = 103.60$, $SD = .81$) were significantly higher than before ($M = 58.73$, $SD = .96$), $t(35) = 13.47$, $p < .05$, $d = 0.52$. The research suggests that this program should be utilized with nursing students in every year of study to continually develop their desirable moral and ethical characteristics.

Keywords: moral and ethical, nursing student, parent engagement, Line application program

¹ Registered Nurse, Senior Professional Level, Boromarajonani College of Nursing, Chainat, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

* Corresponding author: Atsawadej Salaauporn, Email: atsawadej11@hotmail.com

บทนำ

สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็วจึงเกิดปัญหาสังคมตามมาทำให้โครงสร้างสังคมไทยอ่อนแอ วัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ถูกละเลยและปฏิเสธจากเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ขาดคุณธรรมจริยธรรมความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร การเอาใจใส่ และการละเลยในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพคนให้มีจิตสำนึกของความเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรมและเป็นคนดีของสังคม (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2560) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ

ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมมีแนวโน้มสูงขึ้น เยาวชนส่วนใหญ่มองไม่เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม ไม่ยึดมั่นในคุณธรรม ไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (นารี น้อยจินดา, 2556) การขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคม และวงการวิชาชีพในอนาคต (พระมหาอนันต์ อังคุรสิริ, 2561) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยและต่างประเทศจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การปลูกฝังในหลักสูตรการศึกษา และการปลูกฝังโดยสถาบันครอบครัว (พรพิทักษ์ เข็มบาตย์ และวรรณพล พิมพะสาลี, 2563) สำหรับประเทศไทย การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มีความจำเป็นมากที่สุดจากผู้มีหน้าที่หลักคือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ และสถาบันการศึกษา ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคีปรองดอง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเคารพสิทธิมนุษยชน ความเสียสละ และมีระเบียบวินัย (สายจิตรา นิสาย, มัลลิกา การกลสิขวิธิ, และนารท ศรีสะโพธิ์, 2563) สถานศึกษาควรสร้างกระบวนการให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการปลูกฝังส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนในปกครองได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาคุณธรรมของตนได้อย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัวจึงต้องรับผิดชอบและร่วมมือกันหล่อหลอม ส่งเสริม ปลูกฝัง และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนเพื่อสร้างคนดี

ศตวรรษที่ 21 สังคมต้องการผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำพาสังคมโลกให้ยั่งยืน สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตเข้าสู่สังคม มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยสอดแทรกกิจกรรมหรือโครงการและจัดให้มีวิชาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเฉพาะสาขาวิชาเป้าหมายเพื่อจะได้บัณฑิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมเข้าสู่สังคม แต่อย่างไรก็ตามไม่สามารถหาตัวชี้วัดที่แน่นอนด้านคุณธรรมจริยธรรมได้ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาสนใจศึกษาตัวชี้วัดคุณธรรมจริยธรรมที่ได้เรียนรู้ในสถาบันการศึกษา (เบญญพร มหาพิรุณ, เรณู จันทะวงศา, และสุริยะ พุ่มเฉลิม, 2560) สถาบันพระบรมราชชนกเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่ผลิตและพัฒนาบุคลากรตามความต้องการของกระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและทักษะในวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญต่อสังคม และมีศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สถาบันพระบรมราชชนก, 2562) สถาบันการศึกษาต้องผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คุณธรรมให้กับวิชาชีพ สังคม และประเทศชาติในอนาคต

ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมส่งผลกระทบต่อนักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นเยาวชนกลุ่มหนึ่งในสังคม พบการกระทำผิดต่อกฎระเบียบและการประพฤติตนไม่เหมาะสมมีมากกว่าในอดีต วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ถูกคาดหวังในเรื่องจริยธรรมเนื่องจากพยาบาลต้องปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องต่อมนุษย์โดยตรง ต้องมีความเมตตา ความอ่อนโยน ความเอื้ออาทร และตระหนักในคุณค่าความเป็นมนุษย์ พยาบาลที่ดีนอกจากจะมีความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ แล้ว ยังถูกคาดหวังต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสูงจึงจะสามารถควบคุมการปฏิบัติการพยาบาลให้มีคุณภาพตามความมุ่งหวังของผู้รับบริการ (วิริยาภรณ์ แสนสมรส, วิจารณ์ ยมดิษฐ์, นิสากร เขาวรัตน์, อมรรัตน์ สว่างเกตุ, และนพวรรณ ดวงจันทร์, 2560) การที่พยาบาลแต่ละคนจะสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความมีคุณธรรมจะต้องได้รับการปลูกฝังและพัฒนาบุคลิกทางจริยธรรมตั้งแต่เป็นนักศึกษา (วัลลภ นาคศรีสังข์, สุพัตรา ไตรอุดมศรี, และตรีตราภรณ์ สร้อยสังวาลย์, 2560) ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นหลักพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิชาชีพพยาบาล

โปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ (Line) เป็นแอปพลิเคชันที่ใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน ซึ่งเป็นที่นิยมในประเทศไทย แต่ยังไม่มีการนำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลมาก่อน ปัจจุบันประเทศไทยก้าวสู่ยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนมีบทบาทต่อประชาชนมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2561) ส่วนโปรแกรมแอปพลิเคชันที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนที่นิยมมากที่สุดในประเทศไทยคือแอปพลิเคชันไลน์ (LINE ประเทศไทย, 2564) ซึ่งสามารถส่งข้อความ รูปภาพ วิดีโอ และสติ๊กเกอร์ที่แสดงความรู้สึกและอารมณ์หลากหลายรูปแบบเหมาะสมกับผู้ใช้ทุกกลุ่ม (ขวัญฤดี ฮวดหุ่น, 2560) จากการศึกษาของ กฤษณี เสือใหญ่ (2558) พบว่าคนในกรุงเทพมหานครใช้โปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการปฏิบัติงาน และมีความพึงพอใจระดับมาก เพราะใช้งานง่าย ส่วนทางด้านการศึกษาพยาบาล บุษบา ทาธง, ปริญา ศรีธราพิพัฒน์, และบุษกร แก้วเขียว (2562) ได้นำโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์มาใช้ออกแบบการเรียนการสอนในรายวิชา การพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ แล้วพบว่าความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้โปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์อยู่ในระดับมาก

คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ผ่านทางโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย ส่งเสริม และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์

สมมติฐานการวิจัย

คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 หลังการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์สูงกว่าก่อนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ชนิดหนึ่งกลุ่ม วัคก่อนและหลังการทดลอง (One Groups Pre-test Post-test Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ผู้ปกครองนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท ปีการศึกษา 2564 ที่สมัครใจเข้าร่วมไลน์กลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 114 คน

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณด้วยการวิเคราะห์อำนาจการทดสอบก่อนการวิจัย (Priori power analysis) ด้วยโปรแกรม G* Power โดยกำหนดค่าอิทธิพล (Effect size) = .50 ซึ่งเป็นค่ามาตรฐาน (Gold standard) ของการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำเมื่อทำการทดสอบด้วย t-test (Cohen, 1988) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อน (Alpha) = .05 และค่า Power (1-β) = .90 ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 36 คน คัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยตามเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria) ได้แก่ เป็นผู้ปกครองนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีผลการประเมินด้วยแบบสอบถามพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล อยู่ในระดับต่ำ (35-81 คะแนน) มีสติสัมปชัญญะดี สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ และมีความสามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้ ส่วนเกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) คือ การที่ผู้ปกครองที่ไม่สามารถอยู่ร่วมในการวิจัยตลอดช่วงของการวิจัย การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท ภายใต้หนังสือรับรองเลขที่ BCNC-IRB 002/2564 โดยผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับการอธิบายและตอบข้อสงสัยจากผู้วิจัยเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีวิจัย ขั้นตอนการเข้าร่วมวิจัย รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยโดยละเอียดตามเอกสารชี้แจง หากยินยอมเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยจะให้ผู้เข้าร่วมวิจัยลงนามกำกับ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลส่วนตัวเป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบสรุปเท่านั้น ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย หรือขอยุติจากการวิจัยครั้งนี้เมื่อใดก็ได้โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดย

ใช้กรอบแนวคิดการปลูกฝังค่านิยมคนไทยที่พึงประสงค์ 4 ประการและค่านิยม 12 ประการ จัดกิจกรรม สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ติดต่อกัน แต่ครั้งใช้เวลา 30 นาที โดยผู้ปกครองใช้กิจกรรมตามโปรแกรมเพื่อพัฒนานักศึกษาพยาบาลดังนี้

ครั้งที่ 1 สร้างสัมพันธภาพกับผู้ปกครองและชี้แจงโปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล โดยให้ผู้ปกครองเล่าเรื่อง ส่งรูปภาพ ข้อความกระตุ้นเตือน เน้นย้ำผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ตามรายละเอียดที่ต้องการในกิจกรรมที่ 2-7

ครั้งที่ 2-7 ผู้ปกครองเล่าเรื่อง ส่งภาพ และข้อความ ผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนาในแต่ละครั้งดังนี้

ครั้งที่ 2 ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ครั้งที่ 3 มีความซื่อสัตย์ กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ การมีศีลธรรม รักษาความสัตย์ มีระเบียบวินัย รักษากฎหมาย ผู้น้อยรู้จักผู้ใหญ่

ครั้งที่ 4 ใฝ่หาความรู้ เข้าใจการเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ

ครั้งที่ 5 รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย

ครั้งที่ 6 รู้จักดำรงตนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่ 7 มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจใฝ่ต่ำ คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

ครั้งที่ 8 ผู้ปกครองสะท้อนคิดในการมีส่วนร่วมเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปให้ผู้ปกครอง เป็นลักษณะแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับนักศึกษา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยส่งแบบสอบถามผ่านไลน์กลุ่มผู้ปกครอง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งครอบคลุมค่านิยมคนไทยที่พึงประสงค์ 4 ประการ คือ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา และค่านิยม 12 ประการ จำนวน 35 ข้อ แต่ละข้อลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จาก 1 (น้อยที่สุด) ถึง 5 (มากที่สุด) และเติมข้อความระบุพฤติกรรมบ่งชี้ที่นักศึกษาแสดงออก โดยส่งแบบสอบถามผ่านไลน์กลุ่มผู้ปกครอง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

โปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์และแบบสอบถามพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

ของนักศึกษาพยาบาล ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมจริยธรรม 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านแอปพลิเคชันไลน์ 1 ท่าน โปรแกรมได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence [IOC]) เท่ากับ 1 ส่วนแบบสอบถาม ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง .67 -1.00 หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามทดสอบความเชื่อมั่น ด้วยการนำไปทดลองใช้กับผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ของวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคกลาง และนำมาหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ .89

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากโครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ระยะดังนี้

1. ระยะก่อนการทดลอง

1.1 ผู้วิจัยประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยให้ผู้ปกครองของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ทุกคน ผ่านระบบการประชุม Zoom meeting ในการพบกับผู้ปกครองแบบออนไลน์ครั้งแรก โดยได้อธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการคัดกรอง และการเก็บข้อมูลตามรายละเอียดในเอกสารชี้แจงการวิจัย

1.2 ส่งแบบสอบถามพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลให้ผู้ปกครอง ประเมินนักศึกษาโดยให้ตอบแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทางไลน์กลุ่ม แล้วคำนวณคะแนนที่ได้

1.3 ติดต่อผู้ปกครองที่ให้คะแนนนักศึกษาในปกครอง อยู่ในระดับต่ำ (35-81 คะแนน) เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติตามเกณฑ์คัดเข้าอื่น ๆ ผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์จะได้รับการเชิญเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดในการเข้าร่วมโปรแกรมก่อนให้เซ็นหนังสือยินยอมเข้าร่วมการวิจัยก่อนการทำแบบสอบถามแบบออนไลน์ คะแนนที่ได้ในขั้นตอนนี้ใช้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest)

2. ระยะทดลอง

ดำเนินการทดลองตามโปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ จัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ติดต่อกัน แต่ครั้งใช้เวลา 30 นาที ดังนี้

ครั้งที่ 1 สร้างสัมพันธภาพกับผู้ปกครอง และอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับโปรแกรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ โดยจะมีกิจกรรมให้ผู้ปกครองเล่าเรื่อง ส่งรูปภาพ ข้อความกระตุ้นเตือน เน้นย้ำ ผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ตามรายละเอียดคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนาในกิจกรรมครั้งที่ 2-7

ครั้งที่ 2-7 ผู้ปกครองเล่าเรื่อง ส่งภาพ และข้อความ ผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนา โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดวัน เวลาและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปกครองในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 2 ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ครั้งที่ 3 มีความซื่อสัตย์กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ การมีศีลธรรม รักษาความสัตย์ มีระเบียบวินัย รักษากฎหมาย ผู้น้อยรู้จักผู้ใหญ่

ครั้งที่ 4 ใฝ่หาความรู้ เข้าใจการเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ

ครั้งที่ 5 รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย

ครั้งที่ 6 รู้จักดำรงตนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่ 7 มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจใฝ่ต่ำ คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

ครั้งที่ 8 ผู้วิจัยให้ผู้ปกครองสะท้อนคิดในการมีส่วนร่วมเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ รู้สึกอย่างไร ได้เรียนรู้อะไร และนำไปประยุกต์ใช้อย่างไร

3. หลังการทดลอง

เมื่อสิ้นสุดการทดลองในสัปดาห์ที่ 8 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล ส่งให้ผู้ปกครองที่เป็นผู้เข้าร่วมการวิจัยตอบแบบออนไลน์ผ่านทางไลน์กลุ่มเพื่อใช้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest) ที่จะนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับคะแนนก่อนการทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังการทดลองด้วยการทดสอบค่าที่แบบสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent t-test) โดยทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) โดยการทดสอบข้อมูลว่ามีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) หรือไม่ด้วยการทดสอบจากสถิติ Kolmogorov-Smirnov Test พบว่าข้อมูลแจกแจงแบบโค้งปกติ ($p > .05$)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามลักษณะทั่วไป พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นบิดา มารดาของนักศึกษา ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 92.67) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 58.14) ประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 64.71) และมีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 72.57)

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 หลังการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ สูงกว่าก่อนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมดังกล่าว ($t(35) = 13.47, p < .05, d = 0.52$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังการทดลอง

คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์	M	SD	t	df	d	p-value (1-tailed)
ก่อนการทดลอง	58.73	0.96	13.47	35	.52	.021*
หลังการทดลอง	103.60	0.81				

* $p < .05, n = 36$

อภิปรายผลการวิจัย

คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 หลังการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลสูงกว่าก่อนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาได้ อธิบายได้ว่า ผู้ปกครองของนักศึกษา โดยเฉพาะบิดามารดา ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรกของบุตร จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้การศึกษา อบรมด้านต่าง ๆ แก่บุตรหลานของตนเอง เช่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม กิริยามารยาท และด้านบุคลิกภาพต่าง ๆ ดังนั้นการที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษาในการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักศึกษาย่อมส่งผลให้นักศึกษาได้พัฒนาคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและประเทศชาติ สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (สุรียา อนุญเฉวียง, 2559) คือ เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

การที่พบผู้ปกครองมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษานั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยนันท์ นามสกุล (2561) ที่พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมด้านครอบครัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ตรงกับที่กลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคม เป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างสมาชิกที่ดีให้กับสังคมและประเทศชาติ เป็นแหล่งหล่อหลอมคุณธรรมที่สำคัญ ซึ่งครอบครัวจะทำหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัวให้ได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ไม่ว่าจะในสภาวะปกติหรือในสภาวะที่ไม่ปกติ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ให้สมาชิกในครอบครัวสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล การที่นักศึกษาได้ใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ทำให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่จากครอบครัว และได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยผู้ปกครองปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ทั้งด้านการอยู่ในกฎระเบียบที่วางไว้ การประพฤติตนอย่างเหมาะสม การมีความอดทน อดกลั้น การมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง การดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความพอเพียง และการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ทำให้นักศึกษามีการเรียนรู้และซึมซับความคิด เจตคติ พฤติกรรม และการกระทำเหล่านั้น เกิดการเลียนแบบและแสดงพฤติกรรมเหมือนสมาชิกในครอบครัว ทำให้นักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ที่ได้อธิบายไว้ว่า การเรียนรู้เกิดจากการที่บุคคลมีการสังเกตสมาชิกในครอบครัวที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีอิทธิพลต่อตนเอง ก่อให้เกิดการเลียนแบบโดยการแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา (ณัฐกร อินทุยศ, 2556) และประกอบกับการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่เป็นตัวอย่างที่ดี ทำให้นักศึกษามีการซึมซับพฤติกรรมในครอบครัว ทำให้เกิดแนวโน้มที่บุคคลจะเลียนแบบและปฏิบัติตามพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว ถ้าครอบครัวมีพฤติกรรมที่เหมาะสมบุคคลย่อมจะเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมเช่นกัน (ประณต คำจิม, 2551) ซึ่งตรงกับที่ ซัลโควสกี และเดยคิน (Sulkowski & Deakin, 2009) พบว่า สถาบันครอบครัวมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษา ดังนั้นถึงแม้ว่านักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จะเป็นนักศึกษาที่อยู่ประจำในหอพักของสถาบันการศึกษาไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัว แต่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีช่วยให้นักศึกษาได้ใกล้ชิดกับครอบครัวโดยใช้การสื่อสารผ่านโปรแกรมต่าง ๆ โดยเฉพาะโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์

โปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ผู้วิจัยใช้กิจกรรมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเล่าเรื่องส่งรูปภาพและข้อความกระตุ้น ย้ำเตือนในคุณธรรมที่ต้องการพัฒนา โดยผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งเป็นการสื่อสาร 2 ทาง (Two-way communication) และเป็นการสื่อสารโดยตรงจากผู้ปกครองไปยังนักศึกษาที่อยู่ในความดูแล โดยผู้ปกครองสามารถส่งข้อความ รูปภาพ เอกสาร หรือข้อมูลข่าวสารตามวัตถุประสงค์ของผู้ปกครอง เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และพฤติกรรมที่ผู้ปกครองต้องการ อีกทั้งนักศึกษายังสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) โดยตรงได้ทันที ทำให้ผู้ปกครองสามารถวัดผลของการสื่อสารได้ทันที (อมรนาří ปินปิ่นคง, 2563) จึงส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 หลังการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์สูงกว่าก่อนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์

สรุปและข้อเสนอแนะ

หลังจากที่ผู้ปกครองเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์ พบว่า นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ตามการประเมินของผู้ปกครองสูงกว่าก่อนการมีส่วนร่วมในโปรแกรม ฯ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการนำโปรแกรมนี้ไปใช้กับนักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปี เพื่อเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลในระยะยาว หลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมไปแล้ว เพื่อว่าคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาที่ได้รับการส่งเสริม และพัฒนาไปแล้วยังคงอยู่กับนักศึกษา
2. อาจจะใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรมโดยการวางเงื่อนไข เทคนิคแม่แบบมาประกอบเพิ่มเติม ร่วมกับการใช้โปรแกรมแอปพลิเคชันไลน์เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พล.อ.ท.รศ.นิกร ชำนาญกุล อดีตประธานคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมการสอนที่มุ่งเน้นความรู้คุณธรรมและการสอนสอดแทรกจริยธรรมในการสอนฯ ของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย และ น.อ.รศ. อนุรักษ์ โชติดิลลิก โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ที่ปรึกษาในการวิจัย อ.สมทรง มณีรอด ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท อ.พิมพ์ใจ ทวีพัทธ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท และผู้ปกครองนักศึกษาทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ* (รายงานการวิจัย). สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร.
- กฤษณี เสือใหญ่. (2558). *พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ความพึงพอใจและการนำไปใช้ประโยชน์ของคนในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ขวัญฤดี ฮวดหุ่น. (2560). อิทธิพลของแอปพลิเคชันไลน์ในการสื่อสารยุคปัจจุบัน. *วารสารศิลปการจัดการ*, 1(2), 75-88.

ณัฐกร อินทุยศ. (2556). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นารี น้อยจินดา. (2556). คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต*, 7(2), 54-62.

บุษบา ทาธง, ปริญญา ศรีศราพิพัฒน์, และบุษกร แก้วเขียว. (2562). ผลของการจัดการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันไลน์ต่อผลลัพธ์การเรียนรู้และความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตในรายวิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตถ์*, 11(1), 155-168.

เบญญพร มหาพิรุณ, เรณู จันทะวงศา, และสุริยะ พุ่มเฉลิม. (2560). ตัวชี้วัดคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิต. *วารสารเซาธ์อีสท์บางกอก*, 3(2), 127-140.

ประณต เค้าจิม. (2551). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปียนันท์ นามสกุล. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารศรีวนาลัยวิจัย*, 8(2), 27-38.

พรพิทักษ์เห็มมาสัดย์, และวรรณพล พิมพะสาดี. (2563). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 9(2), 63-80.

พระมหานันต์ องค์กรสิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 2(2), 81-90.

วัลลณี นาคศรีสังข์, สุพัตรา ไตรอุดมศรี, และตรีตราภรณ์ สร้อยสังวาล. (2560). การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในศตวรรษที่ 21. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(ฉบับพิเศษ), 32-45.

วิริยาภรณ์ แสนสมรส, วิภารัตน์ ยมดิษฐ์, นิสากร เขาวรัตน์, อมรรัตน์ สว่างเกตู, และนพวรรณ ดวงจันทร์. (2560). คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 10(4), 144-159.

ศูนย์คุณธรรม(องค์กรมมหาชน). (2560). เอกสารประกอบการประชุมงานสมัชชาคุณธรรมภาคเหนือ. *รวมพลังประชารัฐขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม: พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา*. ณ ศาลาสถาบันบริหารคณะสงฆ์, พิจิตร.

สถาบันพระบรมราชชนก พ.ศ. 2562. (2562, 5 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 43 ก. 40-65. สายจิตรา นิสาย, มัลลิกา การกสิขวิธิ, และนารท ศรีสะโพธิ์. (2563). คุณธรรมจำเป็นสำหรับโรงเรียนชายขอบทางภาคเหนือ. *วารสารวิชาการและวิจัยทางสังคมศาสตร์*, 15(2), 1-14.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *แนวทางการประเมินคุณธรรมของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2561). *สรุปผลที่สำคัญการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 ไตรมาสที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุริยา อนุญเฉยง. (2559). *ผลการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดศรีโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- อมรณารี ปิ่นปิ่นคง. (2563). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ด้วย Application LINE โดยการใช้สื่อวิดีโอ (VDO) ในรายวิชาการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อสุขภาพและสังคม (ลีลาศ) ของนักศึกษา ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยพัฒนา (รายงานการวิจัย)*. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15, เชียงราย.
- LINE ประเทศไทย. (2564). *LINE เหยมียอดผู้ใช้บริการครบ 50 ล้านราย ครองอันดับ 1 แอปฯ ที่คนไทยชอบ*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/business/market/2186708>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis of the behavioral sciences*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sulkowski, N. B., & Deakin, M. K. (2009). Does understanding culture help enhance students' earning experience. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 21(2), 154-166.